

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU KOMPONISTU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU MĀKSLINIEKU SAVIENĪBAS
L A I K R A K S T S

1945. G.

9. FEBRUĀRĪ

NR. 6

J. Sudrabkalns

LATVIEŠU MŪZIKAS SVĒTKI

Sociālisma valsts jaunā kultūra veidojas ciešā saskarē ar pagātnes mantojumu. Attīstot mūsu mūzikas augstskolas nopelnus, Padomju Latvijas valdība un partija ar lielu rūpību un mīlestību sekmējušas Valsts Konservātorijas 25 gadu jubilejas svinības. Vācu iebrucēji bija konservātoriju izmetuši no mājas, kas bija pārvērsta par kara hospitāli, kur slepkavīgie hitlerieši dziedināja savas austrumu frontē gūtās rētas. Bumbaņa celto ēku kāskrustnieki sakropļojuši un piegānījuši, bet drīz tā jau atgūvusi elpu un augu dienu tur atkal skan mūzika. Latviešu dziesma kļuvusi brīva.

Divdesmit piecos gados konservātorija paveikusi lielu darbu. Tur izauguši jauni komponisti, izpildītāji mākslinieki un pedagogi, un kopā ar konservātoriju cēlies mūzikālais līmenis visā tautā. Liela un svētīga nozīme bijusi tam apstāklim, ka galvenie vadītāji un darbinieki Krišjāņa Barona ielas augstskolā bijuši daudzi mūsu ievērojamākie mākslinieki, kas izauguši Pēterpilī, vienā no krievu un visas pasaules mūzikas centriem, kur veidojās dzinās krievu mūzikas tradīcijas un krustojās visas Eiropas mūzikas vēsmas. Tur allaž viesojušies rietumu virtuozī un skaņraži, tur radušies daudzi slaveni krievu mūzikas sacerējumi, tur konservātorijā blakus krieviem darbojušies cittautieši un viņu saimē ilgus gadus izcēls svars bijis Jāzepam Vitolam. Pēterpilī bija svešs šaurais provinciālisms un šovinisms. Idejas, kas iedvesmoja Helos krievu dzejniekus, zinātniekus un sabiedriskos cīnītājus, bija tuvas arī ievērojamākajiem komponistiem. Tās bija vispārcilvēciskas, kalpoja visplašākajiem tautas slāņiem, balstījās uz tautas vajadzībām un tradīcijām, tās bija demokrātiskas un patriotiskas, tās cīnījās pret mužnieku un kapitālistu varu un cēla saulē tautu. Pušķins un Gorķijs smēla un skubināja smelti no tautas gara mantu avotiem, to darija pagājušā gadsimta otrajā pusē arī Spēcīgās Kopas komponisti un tagad dara padomju mūzika. Un tai pašā laikā krievi viscauri mudinājuši un sekmējuši visu citu tautu pārstāvjus izkopt katram savu nacionālo kultūru. To Pēterpils konservātorijā Rimskis-Korsakovs mācīja arī mūsu dainu melodiju kārtotā-

jam Jurjānu Andrejam un Vitolam.

Apbruņojušies Pēterpilī gūtām zināšanām, iedvesmēti patriotiskam darbam, jaunās Latvijas konservātorijas audzinātāji veikuši to ar lielu dedzību. No viņu vēlēšanās celt gaismā un godā latviešu mūziku, balstoties uz dainām, izkoptot nacionālās ipatnības, un no viņu Pēterpils tradīcijām, liela vēriena idejām, krievu sabiedriskā humānisma, izauga viss labais, gašais, ievērojamais, kas sasniegts gadsimta ceturtksni un ļauj runāt jau par zināmām latviskām tradīcijām. Ja tās vēl nav ieguvušas istu spilgtu-

mu un stingribu, vainojami politiskie un sabiedriskie apstākļi, kas buržuāzijas laikā Latvijā traucēja demokrātiskas nacionālās mākslas attīstību. Partiju un kļiķu ķildas, lielle un mazie veikali, sīkais provinces gars, buržuāzijas neticība tautas spēkiem un tieksmām uz ārzemēm, uz rietumiem, sevišķi uz Vāciju, ar kuŗu to saistīja veikali, nomāca daudzus labus pasākumus. Novārtā palika konservātorijā nozares, kas visciešāk saistītas ar kultūras darbu masās, konservātorija neaudzēja masu darbiniekus, viņas darbam bieži bija sausi akadēmiskis, abstrakts raksturs. Ul-

maņa laikā uzplaukušais stulbais šovinisms iezīmēja savas pēdas arī konservātorijā un meta ēnu arī dažu komponistu un mūzikas pētnieku darbā. Jaunā ulmaniskā aristokrātijā, naudas maka kundzība, korporāciju ērmošanās, naida kultivēšana pret Padomju Savienību lielākā vai mazākā mērā izpaudās tad arī konservātorijā. Pagalam sabrukt draudēja visa Latvijas mūzikas dzīve vācu okupācijas laikā, kad konservātorija mītinājies pa privātiem dzīvokļiem un pažobēlēm un līdzinājies vairāk kādas vācu provinces pilsētiņas mūzikas skolai. Tāds pat liktenis draudēja arī latviešu operai, ko vairākas reizes gribēts pārvērst par tiri vācisku iestādi. Asinainais vācu terors izrāvījis no konservātorijas pedagogu un audzēkņu saimes daudzus laudis, kuŗu ilgās dzīves zināšanas, piedzīvojumi un talants, jaunības dedzība un spīdošās dāvanas nav aplēšamas nekādos skaitļos un kas ierindosies baigajā apstādības rakstā pret vācu briesmoniem.

Tie laiki tagad gaŗām. Saņēmuši brīvību no Sarkanās Armijas rokām, latvieši pacilātībā un vienprātībā nosvinēja savas konservātorijas svētkus.

Sais dienās latviešu tauta atcerējās savus ievērojamos skaņražus, izpildītājus mākslniekus un audzinātājus, kuŗu vārdi dārgi katra latvieša sirdij. Apmēros nav liels Emīla Dārziņa atstātais mantojums, bet viņa dziesmas latviešu savijpo dziļi, un viņa dedzīgie raksti, kuŗos tas uzbruka kūtrajai, trulajai latviešu buržuāzijai, trulajai istu, lielu mākslu, aizrauj vēl tagad pēc vairāk kā trīsdesmit gadiem. Sirmais Vitols, deviņo gadu desmitu uzsākot, aizkldis vācu varā, kas ar velnišķu viltību un neželību centās izārdīt mūsu kultūru un iznīcināt pašu latviešu tautu. Vitola darbi paliks tautai. Mūsu vidū ir dumpīgais, dedzīgais, tagad jau sirmais Melngailis, latvietis no matu galienam līdz kāju pēdām, un viens no visievērojamākajiem latviešu komponistiem, tagadējais konservātorijas rektors Alfrēds Kalniņš. Mūsu vidū ir arī jauni talanti, kas izauguši konservātorijā. Mūsu acu priekšā latvju mūzikai pašķiras mirdzošs ceļš brīvajā Padomju Latvijā un visā plašajā Padomju Savienības tautu saimē.

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA DEKRĒTS

par Latvijas PSR Tautas mākslinieka goda nosaukuma piešķiršanu Bertai Friča meitai Rūmniecei

Par ilggadīgu darbu un izciliem nopelniem latviešu teātra mākslas laukā piešķirt Latvijas PSR Tautas mākslinieka goda nosaukumu Bertai Friča meitai Rūmniecei, Latvijas PSR Drāmas Teātra aktrisei.

LPSR APP Priekšsēdētājs Prof. Dr. A. Kirchenšteins
LPSR APP Sekretāra v. i. K. Priežs

Rīgā, 1945. g. 7. februārī.

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA DEKRĒTS

par Latvijas PSR Tautas mākslinieka goda nosaukuma piešķiršanu tēlniekam Teodoram Eduarda dēlam Zaļkalnam

Par ilggadīgu darbu un izciliem nopelniem tēlniecībā piešķirt Latvijas PSR Tautas mākslinieka goda nosaukumu tēlniekam Teodoram Eduarda dēlam Zaļkalnam.

LPSR APP Priekšsēdētājs Prof. Dr. A. Kirchenšteins
LPSR APP Sekretāra v. i. K. Priežs

Rīgā, 1945. g. 7. februārī.

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA DEKRĒTS

par Latvijas PSR Tautas mākslinieka goda nosaukuma piešķiršanu Latvijas PSR Valsts Konservātorijas 25 gadu jubilejas gadījumā

Par ilggadīgu darbu un izciliem nopelniem latviešu mūzikas laukā piešķirt Latvijas PSR Tautas mākslinieka goda nosaukumu: komponistam Emīlam Jēkaba dēlam Melngailim, komponistam Alfrēdam Jāņa dēlam Kalniņam — Latvijas PSR Valsts Konservātorijas rektoram.

LPSR APP Priekšsēdētājs Prof. Dr. A. Kirchenšteins
LPSR APP Sekretāra v. i. K. Priežs

Rīgā, 1945. g. 7. februārī.

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA DEKRĒTS

par Latvijas PSR Nopelniem bagāta mākslas darbinieka goda nosaukuma piešķiršanu

Latvijas PSR Valsts Konservātorijas 25 gadu jubilejas gadījumā, par ilggadīgu darbu un izciliem sasniegumiem latviešu mūzikas laukā, piešķirt Latvijas PSR Nopelniem bagāta mākslas darbinieka goda nosaukumu: Pāvulam Andreja dēlam Jurjānam — Latvijas PSR Konservātorijas profesoram; Malvīnei Mārtiņai Vigner-Grinbergai, Jēkabam Jēkaba dēlam Kārklīnam — Latvijas PSR Valsts Konservātorijas profesoram; Jāzepam Jura dēlam Mediņam; Jēkabam Jura dēlam Mediņam; Elizabeti Pēterai meitai Francmanei — Latvijas PSR Valsts Konservātorijas profesorei.

LPSR APP Priekšsēdētājs Prof. Dr. A. Kirchenšteins
LPSR APP Sekretāra v. i. K. Priežs

Rīgā, 1945. g. 7. februārī.

MŪSU LITERĀTU UN MĀKSLINIEKU NEATLIEKAMS UZDEVUMS

Pirms nedaudz dienām noslēdzās Padomju Latvijas darba zemnieku pirmā sanāksme. Tas bija svarīgs un nozīmīgs notikums mūsu republikas dzīvē. Šī zemnieku darba apspriede deva plašu pārskatu par to, kā mūsu laukos norit tas process, kurā top un veidojas jaunā, padomju kārtība. Partijas un valdības norādījumi zemnieku pārstāvjiem un tā plašā pieredzes apmaiņa, ko sanāksme sniedza, būs Latvijas lauku partijas, padomju un lauksaimniecības darbinieku turpmākā darba pamats.

Arī Latvijas padomju literatūras un mākslas darbiniekiem visā dziļumā jāaptver tā vienas un ierosinājumu bagātība, ko darba zemnieku sanāksme sniedza, jāsaprot tās vēsturiskā nozīme.

Padomju Latvijā top jauna zemniecība, kas sapņusai zemi no padomju varas. Šī zemniecība ir padomju varas balsts un pamats uz laukiem. Tā ir mūsu strādnieku šķiras aktīvs un uzticams palīgs kopīgajā cīņā par socialistiskās iekārtas celšanu un veidošanu Latvijā.

Okupantu atstātā mantojuma likvidēšana mūsu laukos un jauno agrāro attiecību iesākšanās nenoris viegli un netraucēti. Jaunā dzīves kārtība top neatlaidīgā cīņā ar šķiras ienaidnieku, ar fašisma indes paliekām cilvēku apziņā, ar okupantu un buržuāzijas ieaudzīnāto idejisko atpalicību un šaurumu. Sanāksmes delegāti savās runās apgaismoja tos veidus, kādos tagad noris šķiru cīņa uz laukiem, rādīja tos šķēršļus, kādi jāpārvar jaunās dzīves cēļiem. Viņi pastāstīja arī par to, kā šos šķēršļus pārvar, kā jaunais, padomju cilvēks veido jaunu laikmetu Latvijas darba zemniecības vēsturē. Tas ir plašs un sarežģīts stāsts, ap to savijas simtiem pavedienu, simtiem saimniecisku, politisku, ideoloģisku un psiholoģisku momentu, kas savā kopsakarībā veido to dziļo procesu, kas mūsu tautas vēsturē ir jauns posms. Parādīt laikmeta tapšanu visā dziļumā, dzīvos, patiesos tēlos — tas ir mūsu rakstnieku, dzejnieku un mākslinieku neatliekams, pirmšķirīgs uzdevums. Tā ir tema, kas prasa atveidojumu monumentālos un plašos mākslas darbos, kas ieietu tautas vēsturē reizē ar tajos tēlojamo laikmetu un paliktu tur kā nemirstīgs mantojums paaudzēm paaudzēs.

Zemnieku sanāksme parādīja nevien jaunā laikmeta tapšanu. Tā parādīja arī jaunā, padomju cilvēka tapšanu un veidošanos Latvijas laukos. Tas ir drošs, darba un uzvaras gribas pilns. Viņš reizēm maldās, kļūdās un ne vienmēr laikā atrod pareizo ceļu, bet viņš nenolaidz rokas, nekrt izmīsumā un nepamet darbu. Viņš mēcās no kļūdām, pārvar grūtības, atrod pareizo ceļu un uzvar. Viņš aug pats un audzina citus, aizrauj tos sev

līdz. Vajaga pastudēt tādu tipu, kā desmitu pilnvarotais. Tas ir raksturīgs tips, kas var rasties tikai padomju apstākļos. Viņš pats ir darba zemnieks un reizē ar to arī masu pilnvarots pārstāvis, padomju aktivists, kas palīdz ceļt un stiprināt padomju varu, kas piedalās padomju valsts pārvaldīšanas un organizēšanas darbā. Jauns, buržuāziskās varas laikos neiedomājams tēls ir lauku sieviete-aktiviste. Katrs priekšsēdētājs, MTS direktors, agronomis, mērnieks, zemes komisijas loceklis, kas šodien cinās par to, lai kalpi, bezzemnieki un trūcīgie zemnieki laikā sapemtu zemi,

LATVIJAS VALSTS KONSERVĀTORIJAS 25 GADI

Mūsu mūzikas augstskola šais dienās atskatījās uz 25 gadu ilgu darba cēlienu. Tiesa, savu darbību tā sāka jau 1919. gadā, bija veikti visi priekšdarbi, lai svinīgi atklātu Padomju Latvijas Konservātoriju. Oficiālais Konservātorijas atklāšanas akts notika 1920. gada janvārī — tā tad pirms 25 gadiem. Kas tā būtu par raženu saimi, ja tagad varētu savākt vienkopus visus tos, kas beiguši mūsu Konservātoriju, kādas telpas gan būtu vajadzīgas, lai varētu tos visus pulcināt? Bet te mums atkal jāsakārajas ar bargo ikdienu, jāatceras, kas mums nolaupīts. Jaunā okupantu vara padarījis mūsu mūzikas mākslinieku rindas retākas. Tāpēc jo lielāks prieks bija, kad svētdien, 4. februārī, jubilejas svinību goda prezidijā skatījām tik daudz mūsu vecās paaudzes mūziku ar rektoru komponistu Alfrēdu Kalniņu priekšgalā. Tur bija prof. E. Francmane un V. Assere, kas, tāpat kā nama pārvaldnieks Ozols, svin 25 gadu darbības jubileju reizē ar pašu Konservātoriju. Tur bija sirmmais Pāvuls Jurjāns, Jēk. Kārklīņš, Em. Melngailis, Jāz. un Jēk. Mediņi.

Svinības norisa lielā paciltībā. Operas nams greznots lauriem, skatuve krāšņi dekorēta. Goda vietās pie prezidija galdā bez jau minētajiem mūziķiem ieņēma CK, valdības, Rīgas pilsētas un mākslas iestāžu pārstāvji: b. b. A. Pelše, Trinklers, A. Deglavs, Buša, Ostrovs, Rokpelnis, Smilģis u. c.

Kā pirmais ar garāku referātu uzstājās Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelnis. Viņš runā par mūzikas nozīmi vispār, par to, kā mūzika iedvesmo karavīrus, par to, kā krievu mūzika ietekmējusi latviešu mūziku, jo gandrīz visi mūsu vecākus paaudzes mūziķi (Jurjānu Andrejs, Jāz. Vitols, Alfr. Kalniņš, Em. Dārzīņš, Melngailis, Jānis Zālītis) izglītojušies Pēterpils Konser-

ēkas, inventāru, sēklas un lopus, lai priekšzīmīgi sagatavotos pavasara sējai un priekšzīmīgi to veiktu, — tie visi ir jaunās dzīves cēļi, kas veic vēsturisku, nozīmīgu darbu, lai cik ikdienišķs šis darbs reizēm neliktos. Tāda parasta lieta, kā sējas sagatavošana, pašreizējos apstākļos ir izcili svarīgs kaujas uzdevums un cīņa par augstu ražu ir visciešāki saistīta ar cīņu par ātru un galīgu uzvaru pār ienaidnieku. Tik «prozaiska» — mūsu republikā pilnīgi jauna — lieta kā bulļiņu apmācība aršanai šodien ir ārkārtīgi svarīgas problēmas atrisinājums.

Visus šos un vēl daudz citus

vātorijā. Fr. Rokpelnis atgādina arī to briesmīgo postu, ko mūsu Konservātorijai nodarījis vācu okupanti, aizņemt telpas un nobendējot pedagogus un audzēkņus. Še minams izcilais vijoles profesors A. Mecs, pie kā mācījušies gandrīz visi mūsu labākie vijolnieki, un brīnišķi apdāvinātā vijolniece Sāra Rašina, kura šodien jāmeklē kādā Daugavpils masu kapā... Svinību dalībnieki pieceloties godina traģiskā nāvē aizgājušo pieminu.

Tad tribīnē kāpj Konservātorijas rektors prof. Alfrēds Kalniņš un sniedz īsu pārskatu par Konservātorijas darbību. Tās pamatā slavenās Pēterpils Konservātorijas tradīcijas, jo tur izglītību baudījis un pats par pedagogu darbojies ilggadīgais Konservātorijas rektors Jāz. Vitols. Atzīmējamas priekšzīmīgi nostādītās fakultātes, ansambļi un orķestri. Tagad visu Konservātorijas saimi pilda jauna apņēmība gūt panākumus, un runātājs silti pateicās valdībai un partijai par palīdzību un atbalstu.

Valdības vārdā sveiciens nes Trinklers, bet A. Deglavs sveicina rektoru, pedagogus un audzēkņus no Rīgas darba laudim un inteligences.

Tautas mākslinieks Rūds Bērziņš saka: — Šī ir jauka diena. Mums jāpateicas Sarkanajai Armijai, ka varam šepulcēties. Opera un Konservātorija ir divi māsas, opera nevar bez Konservātorijas pastāvēt. Tagad mākslas dzīvē sākas jauns laikmets, jo nekad un nekur mūzikas kultūra nav tā veicināta, kā padomju iekārtā.

Rakstnieku saimes sveiciens Konservātorijai nodod Latvijas Padomju Rakstnieku Savienības atbildīgais sekretārs K. Krauliņš, aizrādīdams, ka rakstnieku un mūziķu starpā ir ciešs sakars, jo pēdējie ietērpj vārdus skaņās un nes tos tautā.

faktus rādīja darba zemnieku sanāksme. Rakstniekiem, dzejniekiem, gleznotājiem un tēlniekiem tie jāstādē rūpīgi un nopietni un jāiekaļ nemirstīgos tēlos. Romāni, stāsti, poēmas, dzejas, gleznas un skulptūras par tiem būs vēsturiski dokumenti, pēc kuriem latviešu tautas nākošās paaudzes mācīsies saprast to lielo laikmetu mūsu vēsturē, kad pēc asiņainās okupācijas nakts, pēc iznīcības šausmām, Latvija cēlās jaunai, laimīgai dzīvei, kad vāciešu un to diēndēru — latviešu vācisko nacionālistu nomocītā latvju tauta ņem savus likteņus pati savās rokās.

A. Zurgins

MDA Republikas Komitejas priekšs. O. Ābols sveicina no mākslas darbiniekiem, pateikdamies Konservātorijai par māksliniekiem, ko tā devusi. Novēl sasniet augstu meistarību un atbildību par katru jaunrades darbu, par katru uzstāšanos.

Akta noslēgumā docents V. Zosts uzaicina svētku dalībniekus nosūtīt telegrammu biedram Staļinam. Priekšlikumu pavada ilgi aplausi.

Seko plaša koncerta daļa, kur piedalās bijušie un tagadējie Konservātorijas audzēkņi. Programmā bez mūsu vecmeistaru darbiem arī jauno — Konservātorijas izaudzināto komponistu devums.

Lauvas tiesa koncertā pienācās J. Kēpītīm, kas uzrakstījis plašu klavierkoncertu, ko pats rūpīgi, izjustā priekšnesumā un nevainojamā tehnikā izpildīja orķestra pavadījumā uzmanīgā diriģenta D. Kuļkova vadībā. Bez tam Kēpiša Konservātorijas jubilejai veltītās dziesmas pirmatskaņojumu braši, pacīlāti sniedza A. Bāriņš, kam plaša, tikami tembrēta un jau krietni izlīdzināta balss.

Divas Zilinska un Barisona dziesmas daļskanīgi un pievilcīgi nodziedāja Erna Traviņa.

Vēl uzstājās apvienotie operas un Filharmonijas kori un operas orķestris L. Vignera un J. Ozolipa vadībā. J. Ozolipam kā kora diriģentam paredzama spoža nākotne. Koris viņa vadībā dzied tīri, precīzi, ar sevišķi skaidru dikciju. Salīdzinājumā ar agrāk dzirdēto, jāatzīmē progress arī izpildījumā (piem., «Senatnē» Ozolipš agrāk diriģēja pārāk straujā tempā un maz niansēti).

Koncertu nobeidza orķestris L. Vignera noteiktā un drošā vadībā ar Ivanova «Latgales ezeriem» un Jāz. Mediņa «Latvju zemi», kur latvju tauta cauri klausu laikiem, kaja briesmām dodas pretī jaunajai gaisai nākotnei. Arga.

ARVĪDS GRIGULIS NAGS

V. Veldmaņa zīmējumi

Kad pāriet upi, sākas zems, sikiem alkšņiem klāts līdzenums.

Kādreiz, lietum listot, kad pa vienu, purvaino kļaju zemu nokārās svina pelēkas debesis, tilta sardzē stāvēja kādreizējais «Vairoga» atslēdznieks Paipala. Viņš ilgi skatījās uz skumjajām debesīm, vienmuļo līdzenumu, kas atgādināja salauzītu meža-pīles spārnu, un vairākas reizes pusbalsi, stiepjot atkārtotja: — ai dzīve, dzīve, ai alkšņi, alkšņi...

Tanī laikā pa tiltu brauca sanitārs Klija un to dzirdēja.

Pēc tam gandrīz visi, kas gāja vai jāja cauri alkšņajām, pusbalsi dziedāja: — ai dzīve, dzīve, ai alkšņi, alkšņi...

Likās, ka šīnī vietā šī dziesma karājas kaut kur pasviesta gaisā un līdž ar mūžīgo lietu, kas nepārtraukti lija visu vasaru, krita pār gājēju un iespidās tā sirdī ļoti tuvu tai vietai, kur stāv atmiņas.

Līdzenumu šķērso Melnā strauta grava.

Tā sākas pēkšņi kā pārsteigums un ir stāva un dziļa kā smagu zobenu cirsta vāts.

Gravas dibenā mazs strauts burbuļo melnu purva ūdenī, kas, liekas, nonāvē katru augu, kam pieskaras, jo gravā neaug pat bēdīgie alkšņi.

Aiz gravas zemums mazliet paaugstinās un vietām sākas tīrumi, kuņpos dzeltē izlūku grupu un mīnu salauzītī rudzi.

Pēdējā rudzu laukā bija šarakti ierakumi. Ja kāds, risķējot ar savu galvu, pabāza to virs rudziem, tas ieraudzīja sagrautu un nodedzinātu sāžu. Vācieši, ierakušies bijušu ēku pamatos, reti kad rādījās. Sādzas priekšā atradās vācu nocietinājumu atslēga — neliels pakalns, ko sauca par Nagu.

Leitnants Saulesvirs visu priekšpusdienu rūpīgi pētīja Nagu.

Tuvojās novakars.

Saulesvirs gulēja uz rudzu stiebrēm Melnā strauta kraujā, pavīrsi izkapātā un no augšas nosegtā bedrē. Ejas spraugu sedza smalka lietus auzs sidrabpelēks aizkars.

Viņš skatījās rotaļīgajā aizkarā, redzēja, ka tas vibrē līdzi zemei, līdzi melnajiem dubļiem, pārvēršas sīkās straumītēs un tekot no rievās rievā, traucas uz leju.

— Dubļi — vācu asinis, vācu asinis — dubļi, — viņš kļuva rūca, raugoties melnajā zemes jaukumā. Roka atvēra uz krūtīm krekli un palika uz sirds. Tā pukstēja droši un vienmērīgi. Tad pirksti noslidēja zemāk

un atdūrās rētā. Lodi sataustīt nevarēja, bet jūta, ka tā ir tur.

Ogle sirdi kvēloja jau no diviņi simti astonpadsmitā. Tas bija ukraiņu ciemā, un saule stāvēja pašās pusdienās. Lode ieskrēja tuvu, tuvu pie sirds, tik tuvu, ka ārsti atteicās operēt.

Nopietnos brīžos Saulesvirs runājās ar savu lodī kā ar draugu. Nopietni brīži bija tad, kad domas kavējās pie saules zelta piebērtā ciema.

Tā prata dedzināt, šī mazā ogle!

Kad draugi viņam prasīja: — Pēter, ko dara tava lode?

Viņš pasmaidīja un atteica: — To pašu, ko mana sirds. Daudzus gadus dega Saulesvira sirds.

Bija dziļa ziema, kad netālu no Naro-Fominskas Saulesvīru iecēla par rotas komandieri.

Viņš vairs neatceras, ko teica rotai, tikai pēc tam puīši bija sadevušies rokās un klusējot skatījušies viņa sejā.

Tanī brīdī Saulesvirs bija laimīgs.

Visur, kur gāja Saulesvirs ar saviem puīšiem, vāciem gāzās virsū dzelzs siena, kuŗu varēja gan iedragāt, bet nekad liekt.

Pāri ierakumam, klukstot kā veca pīle pārlidoja mīna un ne-

tālu aiz kraujas krita. Likās, ka zeme pēc tam dreb vēl labu brīdi.

— Nabaga vecā lode, kas tev jāiztur! — Saulesvirs noteicā un, paskatījies pulkstenī, piecēlās sēdus:

Akmen, tu ?

Blakusierakumā parādījās sarkanarmieša galva:

— Seit!

— Atsūti pie manis Emsi.

Galva nozuda.

Saulesvirs atkal atgūlās, šoreiz vairāk sāpūs, lai būtu vieta vēl otram.

Ieejā parādījās izkaltusi seja. — Ienāc!

Bedrē ielīda Emsis.

Ja no kārts gabaliem sanaglotu cilvēkam līdzīgu tēlu un apvilktu tam karavīra tērpu, tad šis putnu baidis diezgan izteiksmīgi atgādinātu Emsi. Viņš gāja klanīdamies kā stārks un bija galvas tiesu garāks par garāko sarkanarmietī pulkā.

— Par velti tu te ieradies, tevi taču nošaus pirmajā dienā, — citi viņam teica, to ieraudzījuši.

Bet viņi maldījās. Emsis brīvprātīgi pieteicās automatiniekos, bieži gāja izlūkos, un neviens velns to nerāva.

— Laikam vācieši viņu notur par koku, — biedri zobojās, lai gan labi zināja, ka Emsis tā pieplok zemei un lodā kā neviens.

Saulesvirs sameklēja no konservu trauciņa pagatavotu tabakas dozi, un abi sasmēķēja.

Kļu skuņēja lietus piesītiņi jūmtam.

— Bijī apskatīties? — Saulesvirs noprasīja.

— Bijū.

— Pakalnu redzēji?

— Redzēju.

— Purvājā arī iemeti aci?

— Iemetu.

— No turienes ceļu var sare-

dzēt?

— Var.

— Sapratī, kāda nozīme sādžai? Aiz ceļa sākas nepārejamis purvs.

— Saprotu.

— Tātad ar pliku roku mēs te nekā nepadāksim.

— Ar pliku gan nevarēs...

— Ja tev uzdotu ieņemt Nagu, ar cik puīšiem tu to apņemtos izdarīt?

Emsis brīdī domāja.

— Ar artilērijas un mīnometēju sagatavojumu?

— Protams.

— Trīsdēsmī, — viņš stostīdamies atteica un nosarka. Saulesvirs pūta gaisā dūmu strūklu.

— Divdēsmī pieciem, — centās izlabot Emsis.

— Izmeklē no komjauniešiem septiņpadsmit brīvprātīgos, sevi ieskaitot, un četrdsmit pietaktajā minūtē pēc deviņiem kāpsim kalnā.

— Saprotu. Kāpsim.

— Savāc rokas granātas. Pēc iespējas vairāk. Dēsmī abu krāsu raķetes, tikpat daudz gaismas raķešu. Lai puīši pārbauda automatus. Katram jāņem līdzi trīs rezerves apji.

Katram spārnā pa vieglajam ložmetējam. Pie labās malas ložmetēja būsi tu pats, pie kreisās — Kūdra. Domāju, viņš oie-teiksies.

— Nav šaubu.

— Nu, rīkojies, laika nav daudz. Pēc stundas pārbaudīšu.

Emsis aizgāja.

Saulesvirs labsajūtā izstiepās un palika rokas zem galvas. Viņš jūta, ka lode viņa sirdī smejas.

— Ai dzīve, dzīve, ai alkšņi, alkšņi, — viņš dungoja.

Isi priekš saules rīeta lietus pārstāja. Izmīrkušie karavīri

izbrīnā pacēla galvas. Vairākas nedēļas slēpusies, saule pēkšņi parādījās debess vakaru malā un šūpodamās tuvojās koku smailēm pie horizonta.

Naga pakājē pirmās rindas ierakumā stāvēja astonpadsmit vīru. Viņi visi smēķēja un skatījās saules dejā.

Mazais muskuļotais Kūdra stāvēja Saulesvīram blakus un domāja:

— Ko gan šīnī brīdī domā komandieris?

Bet viņš neuzdrošinājās paskatīties tā sejā.

Saulesvirs pastiepa roku un norāva salauzītu vārpū, uzlika uz plaukstas un izberza graudus. Tie bija dzeltenī un cieti. Pirmo reizi viņam ienāca prātā, ka jau — rudens.

Viņš apēda dažus graudus un savādā nepatīkā nobēra atlikušos zemē. Graudi garšoja pēc zeltainiem tīrumiem, kuļamāšīnu rūkoņas, svaigiem miltu putekliem un miera. Bet miers būs tikai tad, kad cilvēces miesās izgrēzīs smirdošo augoni, kas iznēsā strutas un pūžpus pa dzīvo organismu.

Tad arī apdzīs dedzinātāja ogle. Tikai tad. Saulesvirs atbīdīja piedurkni un paskatījās pulkstenī. Bija jau divas minūtes pāri deviņiem.

Izbrīnā viņš atskatījās atpakaļ, bet tanī pašā mirklī jau arī nodunēja izšāvienu trokšņi, un gandrīz reizē ar tiem Naga virsotnē sāka krist granātas un mīnas. Gaisā uzdedzēja melnās šrapnelu rozes. Sprādzīnu skaits arvien pieauga un pieauga.

Arī ienaidnieks pastiprināja uguni. Drīz vīrs Naga un Naga apkārtne vārijās ista elle. Gaisā pildījās kodīgiem dūmiem. Migla, kas krita pār tīrumiem, uzkalnu un līdzenumu, nelāva tiem piecelties, un apkārtne kļuva arvien grūtāk un grūtāk pārskatāma.

Vācieši, gaidīdami uzbrukumu, izšāva pirmo gaismas raķeti. Tā uzskrēja augstu, uzliesmoja un pakārās tūlīn zem bāli pelēkā mākoņa.

Redzamība pieauga. Pieauga arī tālsāvēju uguns. Vairāki šāviņi reizē krita uz kādu dzotu vācu pirmajos ierakumos. Gaisā sviedās akmeņi, zeme un cilvēku ķermeņu daļas. Zemu pār ierakumu, kuŗā stāvēja astonpadsmit gaidītāju, pārlidoja roka izplētiem priekšiem.

Nemierīgais ventspilnieks Kurmis, kas vienmēr mocījās ar bailēm, ka tikai viņam neuznāktu bailes, mazliet nodrebēja un paškielēja uz Saulesvīru:

— Kaut es varētu būt kā viņš vai vismaz kā kārtsgais Emsis!

Emsis tai laikā skatījās gaismas raķetē, kas tik tikko manāmi slidēja uz leju, un domāja par to, ka drīz, droši vien, izgudros arī mākslīgās saules. Droši vien izgudros daudz un dažādas saules.

Vēfā virpotaīs Rēķis nepārtraukti pārbaudīja gan automatu, gan aiz zābaka aizbāzto lielo partīzānu nazi, ko tam no partīzānu rajoniem bija

atvedis kāds paziņa. Viņam vienmēr visas lietas juka un jācūcās. Ja viņš labā pusē pie siksas piekāra rokas granātas, tad vajadzības brīdī to vietā viņš tur atrada vai nu automata rezerves apli vai kaut ko citu.

Pirotehniskis Liepa mēģināja iestāstīt abiem blakus stāvošajiem komjauniešiem, ka vēl joprojām iespaidīgākie masu ieroči esot rokas granātas un ložmetēji.

— Artilerija šauj pārāk pēc grāmatas un tādēļ neprecīzi, — viņš kļiedza un domāja, ka čūkst.

— To nevar saukt par neprecīzu, — aviācijas dievinātājs Līdaka atteica un ar galvas mājieni norādīja uz to pusi, kur pašreiz atkal uzlidoja gaisā vācu formas apģērbu gabali ar cilvēku ķermeņu atliekām, bet šāvienu un sprādzienu troksni šo iebildumu nedzirdēja.

Gaidītāji skatījās trokšņu un materiālas chaosā, un visiem likās, ka ir briesmīgi daudz brīva laika.

Saulesvīrs pārļaida acis pušiem:

— Septiņpadsmit... Kaujas zieds...

Viņš pieliecās un izvilka aiz zābaka aizbāzto raķetpistolī un, pacēlis stobru stāvus gaisā, — izšāva.

Likās, ka kāds velk pa debesīm ar nagu, no apakšas uz augšu, un šķīst spilgti zaļas dzirkstis.

Liepa pasmaidīja, it kā ieraudzījis pazīstama cilvēka seju.

Saulesvīrs ātri izņēma izšauto čaulu, pielādēja pistolī un izšāva otrreiz.

Atkal pašķīda zaļas dzirkstis. Tās vēl nepaspēja nodzist, kad aiz muguras un abās pusēs sāka bērt smagie ložmetēji.

Tālsāvēju uguns pavirzījās tālāk un sāka vēl nežēlīgāk graut Naga viņējo malu un izrakto eju — no Naga uz sādžu un tās dzotiem.

Ārēji gluži mierīgs, Saulesvīrs vēlreiz pielādēja raķetpistolī, rūpīgi pārbaudīja čaulas krāsojumu un aizbāza atpakaļ aiz zābaka. Nosvieda zemē smēķējamā neizdegušo galu un samina ar papēdi.

Visi septiņpadsmit darija to pašu.

Visu labās rokas satvēra automatus, kreisās saliecās elkonī un atbalstījās uz ierakuma malu.

Mazs palēciens, un visi astoņpadsmit izlēca no ierakuma.

— Par Stalīnu! Par dzimteni! Par Rīgu, pušī!

Kaut kur noskanēja tālu, bet skaidri kā kalnu atbalss.

Spindza lodes — asi kā stīgas, kas trūkst, kā bites, kas pieteic naidu. Zeme līgojās, skanēja un vaidēja.

Astoppadsmit vīri pieplaka zemei, līda uz priekšu un sāva, šāva, šāva...

Nāve neieredz zemi. Tuvāk piespīsties zemei! List ātrāk! Tā ir kara māksla.

Nē, tā ir dzīvības māka. Un šie astoppadsmit vīri to prata.

Kreisā pusē, ļoti tuvu Saulesvīram, sprāga mina. Saulesvīrs pilnīgi pieplaka zemei. Gandrīz iesūcās tanī. Aizkrita ausis un kā smags akmens galvu ķēra gaisa sitiens. Nākamajā mirklī viņš jau pacēlās mazliet augstāk, paskatījās sāpus un redzēja, ka Kūdra sabrūk. Līdzīgi zālei, ko skārusi asa, jo asa izkaptis. Nekādu lieku kustību nebija.

Saulesvīrs vienmēr brīnījās par nāves attēlotājiem, kas garī un plaši stāstīja par nāves konvulsijām. Viņš bieži bija redzējis kritam kaujas laukā cilvēkus. Ja lode vai šķemba nesa nāvi, cilvēks vienmēr krita kā zāle — kluši un mierīgi. Kur ķēra lode, tur palika.

Saulesvīrs pielīda pie Kūdras, izņēma no tā kabatas komjaunieša kartīti, paņēma Kūdras vieglo ložmetēju un līda tālāk.

Apmēram piecdesmit metru no vācu ierakumiem viņš pušus panāca. Likās, ka trūkst arī Līdakas.

Smagie ložmetēji vairs nešāva.

— Sagatavojiet rokas granātas! — viņš sacīja, cenzdamies piedot savai balsij mierīgu, metalisku skaņu.

— Sagatavojiet rokas granātas! — atkārtoja viens aiz otra.

Pirmais rokas granātu izsvieda Emsis. Tā sprāga tieši vācu ierakumos. Pārējās tai se-

viņi zināja, kā lauzt šādas sienas. Vēroja un līda.

Pie Emsa pleciem nokrita vācu granāta. Nākamajā sekundē tā spļīja nāvi, bet Emsis negaidījis šīs sekundes. Granāta vēl nebija apstājusies savā ripojumā, kad to zibenātri satvēra garie, kaulainie pirksti un drāza atpakaļ. Viņš aiznesa nāvi tās izsviedējam. Kā otrajam šo paņēmienu nācās pielietot Liepam. Tad arvien vairāk un vairāk vācu sistēmas granātu lidoja savu nāves skrējieni atpakaļ. Tā bija nāves rotaļa, un pušī milēja to.

— Te ir diezgan karsti, bet arī tur nevar būt nekāda saldētava, — izšāvēs caur galvu Kurmim. Viņš bija mierā ar sevi.

Tiesām, vācu ierakumos nebija nekāda saldētava. Komjauniešu granātas darija savu. Ugunsvalnis ierakuma priekšā kļuva zemāks un plānāks. No vācu aizmugures pastiprinājās ložmetēju segums, bet tas vai nu lidoja pāri vai kapāja zemi.

Saulesvīrs atpogāja revolvera maksti un izņēma revolveri.

Ši ieroča šāvienu izšķīra visi pat vislielākajā kaujas troksnī.

Puši pielēca kājas un drāzās uz priekšu, cauri vācu granātām. Ātrums it kā pacēla viņus gaisā un nesa. Kaujas sauciens pārsēja visus trokšņus un aptvēra visu pakalnu.

Pret Liepas plecu triecās kaut

niknumu. Naidis izauga tik liels, ka aizrāvās elpa un spēks pats no sevis cilāja locekļus un izdalīja triecienus. Ja cīnītājiem uzstādītu jautājumus, viņi varbūt nespētu dot skaidras atbildes, lai gan galva izlikās skaidra un auksta. Sur tur iespējams pa automata kārtai. Kreisā malā vienmērīgi šāva Saulesvīra revolveris.

Rēķis strādāja ar savu partizāna nazi, un viņa kustības atgādināja dunča dejojāja kustības estrādes priekšnesumus.

Elsas. Asinis. Vaidi.

Vācieši bēga.

Otro un trešo Naga ierakumu ieņēma gandrīz bez kaujas. Te vēl krita dažas pašu minas.

Saulesvīrs izšāva dažas raķetes — vienu sarkanu, otru zaļu.

Tās ziņoja, ka Nags ieņēmis. Tālsāvēju uguns pilnīgi atstāja Naga un pārcēlās uz ādžu. Puši sabruka uz ceļiem un juta, ka ir briesmīgi noguruši. Emsis noņēma cepuri, noslaucīja sviedrus un nosplāvās.

Kurmīš nolika automatu un izstiepa rokas. Pirksti drebēja. Viņš nebija mierā ar sevi. Lielākā daļa nedomāja nekā.

Rēķis stīvu skatu raudzījās uz savu piederkni un nesaprata, kādēļ tā saplūsi. Tikko tā bija bijusi vēl pilnīgi vesela. Viņš aplaņēja pirkstu un mēģināja atplisumu pielīmet. Tas neturējās.

— Labi, puši! — skanēja Saulesvīra balss pār pakalnu. Viņi zināja, ka ir labi.

Nervu satraukums pamazām pārgāja. Saulesvīrs kārtēja aizsardzību. Puši piecēlās kājās un saprata, ka no šejienes viņu nevienš neizdzīs. Pārbaudīja ieročus un municiju. Sāka gaidīt pretuzbrukumu.

Tas nenāca. Nāca nakts.

Gaisā nepārtraukti dega vairākas gaismas raķetes. Acu plaksti kļuva smagi, bet visi zināja, ka iemigt nedrīkst. Uzbrukumam vajadzēja attīstīties tālāk tikai ar rīta krēslu, kad lielākiem spēkiem bija jāiet pāri kalnam uz sādžu. Līdz tam Nags bija jānotur Saulesvīra komjauniešiem — labākajai izlases grupai.

Līdz pašam ierakumam atfīda sanitāre Valda, draudzīgi uzsvilpa, novicēja kontuzēto Liepu uz teltnes un, velkot to, līda atpakaļ.

— Kā viņas to spēj? — domāja Saulesvīrs un klausījās trokšņos. Viņš lasīja tos kā aklie lasa savu rakstu.

Tālumā šāva trasējošām lodēm. Gar pamalēm grābstījās prožektoru pirksti. Bārstidama dzirkstis, braukāja vieglmotora lidmašīna. Kaut kur uzlidoja gaisā arī pa krāsainai raķetei. Kara troksni aprīna, to vietā stājās bengāliekie plankumi.

Migla sabiezēja. Pušiem sāla, un viņi klabināja zobus. Rīta malā gausi dzīsa vakara blāzma. Emsis lēkāja, grabināja kaulus, un viņam pašam likās, ka tie čīkst. Saulesvīrs, piesātināts ar miglu un uzmanību,

Tuvciņa iedegās ar briesmīgu

(Turpinājums 6. lapp.)

koja. Vācieši vēl nemeta, laikam uzskatīja attālumu par lielu. Liepa pīrdza zobus. Viņš zināja, ka viņi ir labākie granātu metēji visā Ilmeņa ezera apkārtnē.

Saulesvīrs meta viegli, gandrīz rotaļīgi — kā zēni met oļus pa diķa pirmo rudens ledu.

Bet tad arī vācieši sāka.

Ierakumu priekšā sākās blīva uguns un dzelzs siena. Lauzt to likās gandrīz neiespējami, bet puši ļauni smīnēja un svieda vienmērīgi un labi.

(Turpinājums no 5. lapp.)

nenoguris skatījās uz sādžu. Viņam nesala.

Drīz jau arī austrumos debess kļuva bālāka kā ar sliktu gumiju dzests papīrs. Uzpūta vēsma. Cēlās vējš. Tas izklicēdās miglu. Vāciešiem neizdosies slepeni pielīst. Vēl kāda doma māca komandieri, bet viņš centās to noraidīt.

Bālie traipi pie rīta apvāršņa krāsējās sārti. Saules pazīme. Kuŗu katru brīdi varēja gaidīt uzbrukuma tālāku attīstību. Saulesvīrs pārvilkā ar roku pār pieri. Tā bija nosvīdusi.

Sādža viss bija aizdomīgi kļūss.

Pēkšņi aiz sādžas ierēcās. Vakar vēl tur smagās artilērijas nebija. Saulesvīrs sarauca pieri. Vai tomēr? ..

Pirmāis sāviņš sprāga aiz murguras, otrais priekšā, trešais nedaudz sāpus.

— Uzmanību un dūšu, pušī! — viņš sauca, un viņa pirksti savilkās dūrē.

— Nekas, — atsaucās Emsis kaut kur miglā, — būs siltāk!

Tie bija pēdējie vārdi, ko dzirdēja kalnā. Tas sāka līgoties un viņpot sprādzienu jūki. Sāviņi lidoja gar zemi un urbās kalnā kā lieli lemeši. Tā vairs nebija zeme, tā bija jūra,

kur viņi ceļas un plok, veņas un aizveņas. Kalns viņņoja, pu-toja un vārijās.

Vīri turējās pie saviem ieročiem un juta, ka grimst arvien dziļāk un dziļāk. Viņi nebijās nāves. Viņi taču ne vienu reizi vien bija skatījušies tai acis un palikuši uz vietas. Bet viņi jutās apsmieti. Zeme, ko viņi milēja un kas viņus daudzkārt bija sargājusi, slēpusi un sildījusi, tagad draudēja tos ap-rit un nosmacēt. Vīri nejuta ievai-nojumus. Viņi juta, ka siltst. Viņi grieza zobus un mira, neizsakāmi mīlot šo zemi, šīs smiltis, šos akmeņus.

Kad kalns bija visu aprijis un izskatījās līdzens kā uzarts lauks, viesuļuguns aprima un no sādžas sāka skriet vācieši — pieci, desmit, piecdesmit, simts, vairāk un vairāk. Tie skrēja uz Nagu, lai dotos vēl tālāk. Uz Naga vairs nekādu šķēršļu ne-bija.

Bet viņi paliku nesasniedza. Pusceļā viņus skāra kāds neredzams trieciens. Vai kalns pats stājās cīņā savu bērnu vietā? Sabruka pirmie pieci, tad desmit, piecdesmit, simts — un visi.

Kalns vēlreiz bija sācis runāt nāves valodu. Abās pusēs tikko manāmi kustējās divi asinim un zemēm aplāti ķermeņi. Tie bi-

ja Emsis un Saulesvīrs ar sa- viem ložmetējiem. Tad tie ne- redzēja un nedzirdēja vairs, ka pakājē aiz viņiem ceļas vesels bataljons un drāžas pāri viņu kapam uz sādžu. Tie abi sabru- ka, un zeme tos uzņēma silti, silti ...

Tanī ritā krita sādža. Vācieši tik ātri neatrada jau- nu atbalsta punktu, un kaŗš aizvēlās daudz kilometru uz rietumiem.

Nopostītajā sādžā ieradās kol- hoznieki. Kāds zēns katru va- karu ganīja govī kalna pakājē un, saulei rietot, sēdēja uz ak- mens. Skumstot pēc vasaras, viņš skatījās saulē un dziedāja svešu, kaut kur garāmejojot dzir- dētu dziesmu: — ai dzīve, dzī- ve, ai alkšņi, alkšņi ...

Klusu tā plūda drēgnajos no- vakaros pār varoņu kapu. Tanī izskanēja reizē kaut kas vien- kārsš un liels.

Zēns zināja, ka tāda ir bijusi arī varoņu nāve.

Kas mil padomju zemi, tas mirst par to, ja tas vajadzīgs. To darbi tad ir vienkārši un dziļi kā sirdspuksti, kā elpa. Viņi var rīkoties tikai tā un ne citādi.

Tie ir boļševiki. Un tāds būs arī viņš, mazais sādžas zēns. Mierīgs viņš vērsies rudenī un ziemā, jo pavasarī pār laukiem kāps atkal gaiša un silta saule.

LITERĀRĀ PIRMDIENA RAKSTNIEKU KLUBĀ

S. g. 5. februārī Latvijas Pa- domju Rakstnieku Savienības klubā iztirzāja Valta Grē- viņa darbus.

Ievada vārdos Valts Grē- viņš stāstīja par dzīvi vācu okupētajā Latvijā. Tas bija parastais stāsts par vācu ie- stāžu, jo sevišķi par Rīgas dar- ba pārvaldes terroru, par slapstiņanos, lai izvairītos no katorgas Vācijā, par pagrabiem, kur rīdzinieki pavadīja pēdējās okupācijas dienas, gaidot atbrī- votāju — Sarkano Armiju. «Tas bija manas dzīves tumšākās die- nas, — viņš saka, — bet es ti- cu, ka tās vairs nekad neatkārtosies!» Tāpēc Valtam Grēvi- ņam daudz plānu. Cer pievērsties literāturās lielajām for- mām: romānam, drāmā, padom- mā romānu cikls. No pieciem romāniem jau viens uzrakstīts.

Pēc tam Grēviņš nolāsija stāstu par vācu okupācijas die- nām Latvijā un vācu rokas pušņu bēgšanu.

Debatēs piedalījās b. b. Sak- se, Lēmanis, Lukss, Rokpelnis, Grigulis, Krauliņš.

Par jauno romānu runājot, b. Sakse norādīja, ka romāns ta- gadējā stāvoklī nav iespē- ņams, tas jālabo, jo romānā re- dzama tikai dzīves viena puse, nav parādīti tie spēki, kas kal- dināja jauno dzīvi un cirta ce- ļu uz šodienu. Valtam Grēvi- ņam dziļāk jāskatās un jāsa- prot sabiedriskās attieksmes, jā- prot saskatīt jaunais un vecais. Biedrs Lēmanis, iztirzājot stāstus, aizrāda, ka tajos daudz nemotivētu vietu, tāpēc ieteic- apgūt marksisma-ļepinisma zi- nātni, kas autoram dos pavisam citu skatu un parādību vērtēju- mu. Pārmet, ka Valtam Grēvi- ņam vācu okupācijas laikā ne- bija nekāda vajadzība izdot stāstu grāmatu «Māpi», kur pir- māis stāsts sākas vārdiem: «Dzīvē viss ir tikai joks!»

Par lugām runā b. Rokpelnis, sevišķi pakavējoties pie lugas «Vecais Ādofs». Materiāla iz- kārtojums, personas utt. rāda, ka par Valta Grēviņa lugām jārunā nopietni, ka no viņa lugu var gaidīt, un pirmām kārtām, varbūt, komēdiju. Bet arī Rok- pelnis saka, ka autoram ar tie- lāku izpratni jārunā par sa- biedriskajām parādībām.

Tāpat pārējie biedri aizrāda uz idejiskās skaidrības trūkumu Valta Grēviņa darbos.

«Biedrs Grēviņš raksta daudz un dažādos žanros, vi- ņam ir rakstnieka talants, bet trūkst vēl stingras materiāli- stiski dialektiskās metodes, tāpēc viņš vēl neredz dzīvē pretsta- tus, savos darbos pletiekami skaidri neizceļ revolūcionāros spēkus un pārāk viegli ļauj ne- gātīvajam pārvērsties pozitīva- jā», — pārrunu noslēgumā aiz- rāda b. Krauliņš.

Gala vārdā Valts Grēviņš pa- teicās par biedrisko kritiku, jo sevišķi tāpēc, ka tā esot pirmā kritika par viņa darbiem.

V. L.

ATCERES DIENAS

10. febr. pienāk gadskārta tai die- nai, kad galma kļīķes uzskūdīta aristokrata lodes ķerts, sava talan- ta pilnbrīdē ap- kļusa viens no cilvēces vislielā- kajiem dzejnie- kiem — A. S. Puškina (1799.—1837.). Puš- kina vārsmas skan pāri lai- kiem, viņa drāma un pro- za nezaudē savu reālo spē- ku. Viņa darbus atveidot citās valodās ir smags uzdevums, tomēr no tā nedrīkst baidīties, un arī mums latviešiem, sākot jau ar Tautas dzejnieku Raiņi, ir gaŗa Puškina atdzejotāju un tulkotāju virkne.

13. febr. dzi- mumdienu svin izcilais latviešu vecākās paaudzes komponists Jā- zeps Mediņš (dzim. 1877. g.). Mediņš vienmēr bijis rosmīgs meklētājs, kas nav sa- stindzis reiz ap- stāstīdām parādībām pasaules mūzikas dzīvē. Viņa simfoniskajai mūzikai būs pa- liekama nozīme latviešu skaņu literāturā; ievērojams darbs ir opera «Vaidelote», un tās vē- rība liecina, ka tieši pašlaik, kad visur prasīt prasās pēc jau- nas latviešu padomju operas,

no Jāzeps Mediņa ipatnējā ta- lanta gaidāmi jauni darbi.

1874. g. 15. febr. dzimis Latvijas Padomju Kompo- nistu Savienības orgbiroja priekš- sēdētājs Emīls Melngailis. Līdzīgi dainu krā- jējam Križānim Baronam un grā- matu krājējam Misiņam, Mel- ngailis vēl tagad, jau par vienu gadu pārsniedzis astoņā gadu- desmita robežsliekšni, nerimstas vākt un apdarināt tautas me- lodijas. Jaunu teknu Melngailis ieminis tautas dziesmu harmo- nizācijā, ipatnējs ir arī viņa paša komponista stils.

GRIBOJEDOVA PIEMINĀS VAKARS UNIVERSITĀTĒ

Valsts Universitātes rīkotajā Gribojedova 150 gadu dzimšā- nas dienas atcerē Tautas rakst- nieks prof. Andrejs Upiņš referēja par Gribojedova dzīvi, velkot interesantas paralēles starp Gribojedovu un Krilovu. Prof. Černobajevs referēja par Gribojedova darbiem, sīkāk apstājoties un analizējot Gribojedova lielisko komēdiju «Gudra cilvēka nelaime».

Pēc saturīgajiem un intere- santajiem referātiem lektore Francmane un studente Grīse nolāsīja dažus monologus, tā raksturojot Gribojedova stilu un aso, dažviet satīrai līdzīgo izteiksmi.

Z. D.

ORGANIZĒJAS LATVIJAS TEĀTRA BIEDRĪBA

Pag. gadsimta astoņdesmitā- jos gados Maskavā nodibinātā Krievijas teātra biedrība jo plašu darbību attīstījusi pa- domju laikā. Tagadējai Vissa- vienības teātra biedrībai ir daudz nodāļu dažādās pilsētās, tā veic lielu zinātnisku darbu, krājot un sistematizējot ma- teriālus, pētījot teātra vēsturi, iztirzājot ikvienu jaunu ska- tēvies darbu. Šās biedrības no- zīme ir tik liela un daudzpu- siģa, ka Latvijas PSR Tautas Komisāru Padome atzinusi par nepieciešamu organizēt teātra biedrību arī Latvijā un iecē- lusi orgbiroju šādā sastāvā: tautas mākslinieks Rud. Bēr- ziņš (priekšsēd.), R. Peļše (priekšsēd. b.), A. Austrinš (se- krektārs), Ed. Smilģis, Aboliņš, Berta Rūmniece, Mirdza Šmit- čenē, Elfrīda Pakule, Lilita Bērziņa. Orgbirojs jau izstrādā- jis statūtus un iesniedzis TKP. Nupat 5. janvārī Operas un ba- leta teātri notika informatīva sapulce, kurā par biedrības mērķiem un nozīmi referēja Vissavienības teātra biedrības pārstāvis b. Troickis, atstāstī- dams arī savus iespaidus par mākslas dzīvi Igaunijā, kurū viņš nesēn apmeklējis. Vissa- vienības teātra biedrība paš- laik sastāda lielu teātra darbi- nioku rokas grāmatu, kurā va- jadzētu būt arī ziņām par Lat- vijas teātri. Tas varētu būt mūsu teātra biedrības pirmais darbs sākot strādāt padomju apstākļos, Latvijas jaunajā so- ciālistiskajā iekārtā.

VEDEKLA

Ar Viļa Lāča lugu Valsts Drāmas teātris atklāj skatītājiem mākslas tēlos ietvertu lapu — no senās pagātnes, kad mūsu zemi vēl brādāja okupantu zābakas. Rakstnieks pazīst tautu, pazīst ienaidnieku un pazīst cīņu. Katram literāram tālām asinīm un miesu ir devusi kāda lielāka vai mazāka sabiedrības grupa. Apzināta radīšanas procesa vadītājs autors ir pēnījis no šīs grupas raksturīgāko, tipiskāko un pārkausējīgo viengabalainā tēlā. Ar šīs tēla problēmu Lācis ir atrisinājis priekšzīmīgi, viņa luga ne brīdī nepārtrauc kāpinājumu un spēcīgas, reālistiski motivētas, idejas vadītā noslēgumā sasniedz tādas augstumas, kas aizrauj un aktivizē. Luga godam izpildīta kā mākslinieciski, tā sabiedriski uzdevumu.

Literatūras tēls ir ierosinātājs un kontūru nospraudējs. Piepildījums jādod aktierim. Viņš, tāpat kā rakstnieks, vāc materiālu pieredzē. Rodas jaunatjums, vai aktierim, kam nav bijusi izdevība novērot zināmas grupas laudis, vai arī bijusi izdevība tos novērot nepilnīgi, ir iespējams tipizēt tēlu, t. i. mākslinieciski piepildīt attiecīgo lomu? Bez šaubām — jā. Tipizācijas process vispār nav domājams bez viena elementa, proti — iztēles. Pieredzes trūkumus aizstāj iztēle, ledoma, fantāzija, kas sev materiālu smel netieši, projicējot elementus no visām mākslinieciskā zināšanām, visās nozarēs. Saprotams, tas prasīja lielu darbu, ne reti speciālas studijas.

Tādēļ Vilis Lācis, ar tik reālu motivāciju savos tēlos, varēja staigāt pa Latvijas zemi, būdams tālu prom no partizānu mežiem, Krūmiņu dzirnavām, vācu ofiģieru dzīrēm. Tādēļ ar pilnīgu reālu motivāciju partizānu tēlus un boļševikus var tēlot aktieri, kas tik ilgu laiku bija atrauti no padomju dzīves un bija pasviestī vācu fašistu zābakam.

Tieši no šīs acīm izriet tas, ka tēlojums, kam pamatā nav pieredzes, ir daudz vairāk kļūdu apdraudēts nekā tēlojums, kas balstas uz tiešu pieredzi. Materiāls ir jāapgūst — tas ir pamatlīkums, izņēmuma nav. Vistaisākais un drošākais ceļš uz to ir pieredze.

Rakstniekam lugas personāžs pilnīgi pakļaujas. Tāpat visa sižeta attīstība. Tur nav citas gribas kā autora griba. Citādi tas ir tad, kad personāžs iemiesojas aktiera tēlā. Sižets kļūst par aktīvu organizāciju ar tik daudz gribu, cik tēlu. Bet, lai luga sasniedzu autora ideju, un lai vispār būtu mākslas darbs, vajadzīga absolūta vienība. Šo vienību dod režisors. Viņš kļūst par jaunā mākslas

darba organizācijas vadītāju. Režisors palīdz aktierim radīšanas procesā, sevišķi iztēlē, tādēļ daudzos aktiera pieredzes trūkumus var aizstāt režisora pieredze. Tālāk, režisors saskalda visu sižetu ļoti daudzos uzdevumos, kurus aktieriem izpildot, veidojas mākslas darba organizācija. Tādēļ vispirms no režisora, un tikai tad no aktiera atkarīgas skatuves tēlu sižetiskā organizācija. Viļa Lāča «Vedekla» galvenais režisors ir rīdziniekiem vēl nepazīstamā, bet ar lielu pieredzi skatuves personība — Vera Baļunas. Baļunas ir padarījusi milzīgu darbu. Viņas izdoma, viņas plānveidīgo izkārtotumu redz uz skatuves elementā, kā cilvēkos, tā apstākļu grupējumos, tā detaļās. Gandrīz nekur nav tukšu vietu, ekspronta izverdumu, viss disciplinēts, tēlu piepildīts, atbilstošas skatuves atmosfēras apdvests. Nevar būt domstarpības par lugas un personāžu galvenajām līnijām, kas veidotas nevainojami, diskutējamas var būt vienīgi atsevišķas detaļu problēmas, kam, protams, ir arī savas iedarbības lugas galvenajā līnijā, bet tās nav tik lielas, lai šo līniju kaut kādi iedragātu. Šīs detaļas — galvenokārt — personu interpretācijas. Grupu spēlē tādas vietas ir «uzdzīves» — skatā. Liekas, meitenē — L. Sniedzei, H. Licītei un E. Valinieci ir doti pārāk vispārīgi uzdevumi, jeb tie atstāti viņu pašu izvēlei, vismaz rezultātā nevar manīt orķestrveidīgu disciplīnu, kur absolūti katrs nots skan tīri un apzinīgi. Tādēļ dažādas vietas, lai realizētu — improvizē, un ne vienmēr laimīgi. Tādas vietas ir meiteņu atbilde uz Rečtšpēchera stāstu un momentā, kad Edžum liek lakt. Citādi aktrises savu uzdevumu veic labi.

Tas pats sakāms par dažām partizānu situācijām, piem. pēdējā ainā. Tādēļ dažos grupu skatos būtu vēlams sīkāka uzdevuma izkārtošana, lai rastos blīvāks sižetiskais aizpildījums. Individuālā spēlē tas pats trūkums Austruma pārsiešanas ainā. Nevar taču uz skatuves būt brīdis, kad publika ilgotos kādas darbības beigās. Tie visi ir sīki trūkumi, salīdzinot ar lielajām impozantajām situācijām, kaut vai — Olgas un Krūmiņa saspēle 1. ainā, Krūmiņu nošaušanu 6. ainā.

Lugas otrs režisors — Amtmanis-Briedītis. Viņa galvenais uzdevums, liekas, ieturēt inscenējuma vietējo apstākļu robežas. Tas viņam arī labi izdevies, tikai dzirnavu iekārta varēja būt «laucinieckāka».

«Vedeklā», iepretim pozitīvajam varonim — Sarkanarmijas

virsniekam Valdim Austrumam, nostādīts vācu komandants Blofsefs. Pirmo tēlo Z. Katlaps, otro — J. Osis.

Katlapa tēls nav tā milzīgā iekšējā spēka pilns, kas būtu raksturīgs un atbilstošs lomas nozīmībai un patiesībai. Katlapa darbu apgrūtinā gan tas, ka viņam jātēlo ievainots cilvēks, kam trūkst pilnas kustības amplitūdes. Viss balstas uz iekšēju spēku, psiholoģisku spēli. Tās Katlapam aprūst. Turpretim, tur, kur viņš dabū kustības iespēju, kur atrafais pilna darbība un monologs atver lielu kāpinājumu, (pēdējā ainā) Katlaps sasniedz lielu spēles augstumu un spēku, kas negatīvo tipu tālu pārsniedz. Sajā vietā atrafais īsts varonis, kas droši iznes lugas vadošo ideju.

Mīlas tēlojumā Katlaps netiek nost no sentimentālās plāksnes, un tas daudz kaitē 4. ainas beigu situācijai.

J. Osis dod monumentālāko tēlu visā ansambli. No viņa divēs tās mākslinieciskās spēks, kurš, liekas, spēj pārkļūt visiem tēlojumiem smagumiem. Bez kariķējumiem viņš Blofsefa raksturā atklāj tādu negēlības un truluma summu, ka skatītāji izauc šausmas un zīmīgi parāda to asiņaino zābaku, kas mīdija un gandrīz mūsu tautu visus šos okupācijas gadus. Detaļās tēls izstrādāts tik sīki un precīzi, ka atgādina bagātu grāmatu, kas jālasa vairākas reizes, lai visu uztvertu.

Patī sarezģitākā loma ir O. Krūmiņa — vedekla Zenta. No viņas spēles faktiski ir atkarīgi lugas mākslinieciskie panākumi, jo viņa ir lugas centrālā figūra. Tas ir tēls, kas nepārtraukti veidojas un pārmainās, līdz lugas attīstībai, var teikt arī otrādi, ka lugas attīstība ir būvēta uz Zentas attīstību. Krūmiņa tēlā ir diezgan daudz trūkumu, taču lielās līnijās viņa savu uzdevumu godam veic. No sākuma līdz beigām viņa saista publikas simpatijas savā pusē, tas nozīmē, ka ir radīts pietiekami stiprs, skaidri izprotams tēls. Nestiprāka vedeklas tēla iekšējā uzbūve. Krūmiņai trūkst vajadzīgās skaidrības, nenorebojot iekšējo, psiholoģisko procesu no ārējām attiecībām. Abas šīs, dažāda rakstura sajūtu grupas, vairākkārt vienādi dziļi iegrieztas tēlā un nedod vajadzīgo skaidrību. Tāpat skaidrības daļbrīd trūkst iekšējā līnijā. Pārdzīvojumus visur neraisa organiziski brīvi. Lugas otrā pusē šo trūkumu vairs nav, tur Zenta viengabalaināka.

V. Silenīka veidotais partizāna Sirmā tēls nopietns,

vienkāršs, tikai par maz personības. Vienkāršību apvienot ar lielu personību skatuviski ir ļoti grūti, tādēļ tieši pie šīs problēmas ir vērts pastrādāt.

Reinholds Puriņš dod ļoti simpātisku un sirsniņu Edžu Sīpolu, bet ir vēl drusku par maz akcentēta Edžus rakstura otrā seja — viltīgā, gudrā, asprātīgā kalpa vira seja, kas kā mantojums no tālām klausu gaitām nes sevi tautas labā un jaunā atzinēja spēku. Savas domas tāda persona izsaka asos spriedumos, noslēpjot tās asprātības un kalamburos, ka aprobežotais pretinieks tās spēj aptvert tikai tad, kad runātājs jau nozudis no briesmu loka.

O. Starkas-Stenderes izstrādātais Olgas tips ir uztvertis tīrs, atbilstoši efektīvs visās situācijās.

Krūmiņu veido A. Amtmanis-Briedītis. Viņš to interpretē drusku inteliģentāku, pilsētnieciskāku, nekā autors ir domājis. Tas gan viņa negēlības padara rafinētākas, bet vietām var skatītājam izauc pārpratumus. Ļoti labi izstrādāts skats — saspēle ar Zentu — pirmā ainā un nošaušanas momentā. Dažās vietās liekas, ka spēle pārāk palaujas uz erudīciju.

E. Ezeriņa veidotais Krūmiņas tēls zīmēts ar lielu talantu un izpratni. Labi izsmeltas nianšas. Augsti kāpinājumi. Labi meistartzīmējumi 2. un 6. ainā.

K. Klētņieks dod nevainojamu Adolfa zīmējumu. Ši idiota novietošana uz skatuves ir ļoti visbistamākais, draud naturalisma traips, taču Klētņieks ar savu uzdevumu tiek spīdoši galā.

Labi izdevušies tēli arī D. Amtmanci (Aija), A. Videnīkam (Rechtšpēchers), R. Zanderonam (Piebalgs), V. Gruziņam (Aļers), Z. Salna (Elvira), V. Svārcam (Liepa), M. Grīviņam (Murāns), K. Martinsonam (Silenīeks), L. Bāram (Bajārs) un K. Kvēpam (Adlers).

Pārējās mazākās lomās — A. Gulbis, O. Ziemeļnieks, V. Bišentrops, K. Sebrī, K. Pamša, A. Feldmanis, kas ar savu disciplinēto spēli sagādāja vienu otru labu situāciju (Dalke).

V. Valdmana dekorācijas lietišķas, bet sevišķām pretenzījām. Ja netraucētu ne visai laimīgi atrisinātā zemnīca, ļoti efektīgs būtu meža skats.

«Vedekla» ir liels notikums Padomju Latvijas kultūras dzīvē un liela spēka attīstības iespēju pārbaude Valsts Drāmas teātra ansamblim. Teātris šo pārbaudi godam veicis un pierādījis, ka spēj būt par lielu, nopietnu padomju mākslas iestādi. Arvids Grigulis

VAPP Dailliteratūras apgāda izdevums
Rīgā 1945.

Ja par padomju rakstnieku saka, ka spalva viņa rokā ir šautene vērstā pret ienaidnieku, tad visticšāk tas attiecināms uz Ilju Erenburgu.

Erenburgs viens no vispopulārākajiem un visvairāk lasītiem autoriem nevien Padomju Savienībā, bet arī mūsu sabiedrotā valstīs. Viņa asās politiskās satiras par prūšiem lasa, pārrunā mazā zemnicā, ierakumā kauju laukā, rūpnīcā un kolchoza sētā aizmugurē. Avīze ar Erenburga rakstu iet no rokas rokā, padomju karavīrs to izgrīz, paglabā aiz pelēkā mēteļa tikpat rūpīgi kā Puškina, Lermontova un Simonova vārsmas.

Kur slēpjas Erenburga milzīgo panākumu cēlonis?

Erenburgs prot lasītāju savaldzināt ar pirmo teikumu, papēm savā iespaidā un nelaiž vairs vaļā. Ik fraze rakstīta ar kvēlu sirdsdegsmi, tur runā patiesas zemes patriots, viņš, kas savos rakstos kaisli nīst un mīl, līdz pēdējai nervu šķiedrai nīst ienaidnieku, mīl savu tautu, kopā ar karavīru pārdzīvo fašistisko slepkavu radīto postu, priecājas par atbrīvotajām pilsētām un ciemiem.

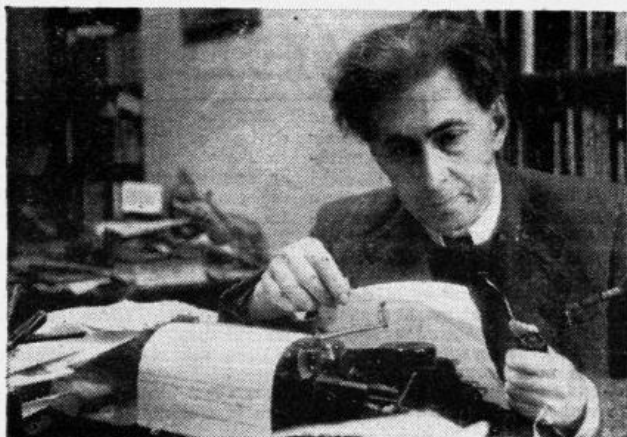
Erenburgs kara gados radīja jaunu literatūras paveidu, kuram vēl pat īsta nosaukuma nav. Ja vēlaties, variet tos apzīmēt par aprakstiem, esejām, pamfletiem, tas nemaz pašlaik nav svarīgi. Svarīgs ir pats saturs — asā, nesaudzīgā fašisma kritika. Erenburga vislielākais nopelns tas, ka viņš parādījis mums vācieti tā īstajā izskatā, parādījis friča «dvēseles struktūru» šķērsgriezumā, uzzīmējis stublā prūša portretu. Erenburgs operē vienīgi ar faktiem. Neizsmejamu vielu dod paši fašisti, viņu prese, radio, hitleriskās vadoņu runas, sagūstītie friči un pie kritušajiem atrastās vēstules.

Nelielais pamfletu krājums Fašistu zvērnīcā satur savā laikā «Pravdā» zem tāda paša nosaukuma iespiestās satiras. Tās sarakstītas 1943. g. rudens un 1944. gada janvāra un februāra mēnešos: «starp braucieniem uz fronti, Maskavas salūtu dārdos, kad fašistu zvērnīcas iemītnieki, liesmu apņemti, šaudījās šurp un turp». Kaut rakstīti gadu atpakaļ, pamfleti svaigi un aktuāli itkā vakar, aizvakar uzrakstīti. Tā ir neliela fašistu portretu galerija. Erenburgs parāda, kā jūtas šie Ukrainas kviešu un Kaukaza naftas tīkotāji Sarkanās Armijas dūres triecienos. Autors saka: «Viņi aizgāja līdz Kaukaza virsotnēm, līdz Kalmiku stepi, līdz Volgai. Kur viņi tagad?» Te viņi ir. Lūk, raibā virknē garām paslīd visāda kalibra, dažāda ranga lielle un mazie fašistu zvērnīcu iemītnieki. Viņi mīl tēlot lauvu un tīgeri, bet īstenībā tur ir tikai sprostā ietrenkts šakaļu un hiēnu bars. Viņi gribēja saplošīt lauvu, bet iekūlās spailēs. Tagad šie bērnu slepkavas, padomju pilsētu un ciemu dedzinātāji gaudo un smilkst. Viņi tēlo rātņus bērņus, kuņģi sarūgtināti par to, ka ļaunie cilvēki neļauj tiem rotaļāties.

Lūk, erzacpraviets — laupītāju ordas vadonis Hitlers. Kādreiz šis jefreitors sapņoja kļūt par Napoleonu, lielījās ar savām pareģa spējām. Šis «karolājs» kļiedza visai pasaulē: «Vācu karaspēks atrodas Staļingradā, un nekāds spēks nepiespiedīs viņu atstāt šo pilsētu». Erenburgs piemetina, ka patiesi, vācu sestās armijas ievērojama daļa aprakta Staļingradas zemē, bet daudzi desmiti tūkstoši vāciešu, to starpā divi duci ģenerāļi, atstāja Staļingradu droša konvoja pavādībā. Tagad šis erzacpraviets tēlo nelaimīgo dāņu princi — Hamietu: «būt vai nebūt!» Skaidrs, hitleriskajai Vācijai nebūt.

Viņi visi vienādi, sākot ar visaugstākā ranga barvežiem, beidzot ar Hamburgas desinieku, Heidelbergas docentu un Berlīnes komiju. Asos viļienos Erenburgs parāda šo laupītāju kroplu, netīro dvēseli, auksto slepkavas loģiku. Lūk, SS vīrs Hans Rics. Čaņkova prāvā tas taisnojas un prasa vainas mīkstīnājumu. Jo viņš, lūk, noslepkavojis tikai 120 nevainīgu ļaunu, kaut varējis aizraidīt viņpasaule vismaz tūkstoš divi simti cilvēku. Autors ironiski piezīmē, ka Hansa Rics argumentācijai liela nākotne. Visi gestapo bendes un lāpneši sāks saskaitīt nenogalinātos ļaudis, nenodedzinātos ciemus, ko viņi tomēr varēja iznīcināt. Pat Himlers izliksies par neveiksmju putnu: «Es taču tik daudzus palaidu garām!»

Tiesa, fašistu psihe lielā mērā izmainījusies. Kareivīgo

Ilja Erenburgs

runu vietā viņi sentimentāli čūkst par to, cik briesmīgs ir karš, cik nežēlīgi sabiedroto bumbvedēju uzlidojumi «miera mīļētājas tautas» pilsētām. No aizmugures pienāk raudulīgas vēstules. Vāciete Gertrūde Millere no Berlīnes raksta savam vīram frontē, ka viņa tagad brīnās tikai par vienu: kā viņa līdz šim vēl palikusi dzīva. Gertrūde Millere sautusi par taisnīgo sodu. Bet Erenburgs brīdina neticēt šim krokodila asarām. Vācietis pavisam nav izmainījies, viņš palicis tas pats slepkava joprojām. Autors rāda kāda Friča Kopeca vēstules citātu sievai. Šis hitlerietis liksmo: «Kaut tu būtu redzējusi, kā dega krievu mājas!» Komentāri šie lieki. Fakti runā skaidri un saprotami. Vācietis kļūst sentimentāls jūtot apdraudētu savu ādu, bet viņa sadista daba palikusi tā pati.

Viena pēc otras mūsu acīm paslīd netīras grimasēs saviebtās fašistu zvērnīcu zvēru sejas, viena par otru bēdīgāka, niknāka. Vai var dzīvot ar šo

sugu zem vienām debesīm, elpot vienu un to pašu gaisu, vai var atstāt dzīvu bendi, kas iemet kapā mazu meitenīti? Bērns kļiedza: «Kādēļ jūs berat man smiltis acīs?» Nē, atbild rakstnieks. «Pasaulē ir daudz dažādu valodu un dažādu ticību. Visiem pietiks vietas zem saules. Bet cilvēki nevar dzīvot, kamēr pasaulē mīt fašisti.»

Erenburgs jau 1944. gada februārī saskata to vareno lielās uzvaras dienu, kad aplkūsās jās Berlīnes ielās soļos Sibīrijas zemkopji, zeltrači, Leņingradas mehaniķi, Maskavas virpotāji, sapnotāji, mūzu mīluļi, taisnības cīnītāji. «Viņi soļos kā taisnīgums, kā cilvēka patiesā uzvara.»

Sodien Sarkanās Armijas kara pulki jau cinās ienaidnieka zemē un laužot nocietinājumu sprostus, tuvojas pašai zvērnīcai — Berlīnei. Piepildās tas, ko alkst visa progresīvā cilvēce, ko alkstam mēs ikviens kopā ar rakstnieku. Tuvojas atmaksas stunda. **E. Damburs**

Aina no Viļa Lāča lugas «Vedekla».